Hemşirelikte Lisans Programını Değerlendirme Ölçeği (HLPDÖ): Geliştirilmesi, Geçerliği, Güvenirliği

Bachelor's Degree Nursing Program Assessment Scale (BNPAS): Development, Validity, and Reliability

MERAL DEMİRALP* AYFER ÜSTÜNSÖZ*
VESİLE ÜNVER** AYGÜL AKYÜZ***
GÜLTEN GÜVENÇ** NALAN AKBAYRAK****
GÜLER ŞENGÜN** SEVGİ HATİPOĞLU*

Geliş Tarihi: 27.06.2013, Kabul Tarihi: 23.07.2014

ÖZET

Amaç: Bu metodolojik çalışma, Hemşirelikte Lisans Programını Değerlendirme Ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin test edilmesi amacıyla gerçekleştirildi.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini Ankara'da bir hemşirelik lisans programlarından mezun 202 hemşire oluşturdu. Lisans programının kazandırdığı bilgi ve becerilerin, mesleki yeterlilik ve bireysel gelişime yaptığı katkılarla ilgili hemşirelerin düşüncelerini ve görüşlerini belirlemek için 12 hemşire ile odak grup görüşmesi yapıldı. Niteliksel görüşmeler sonrası oluşturulan ölçek ifadeleri, taslak halinde iki ayrı uzmana sunuldu, alınan geri bildirimlerle ilgili ifadeler aynı başlık altında toplandı, benzer maddeler çıkarılarak ölçeğin son şekli 40 madde olarak belirlendi.

Bulgular: Hemşirelikte Lisans Programını Değerlendirme Ölçeği "Mesleki Gelişim ve Yeterliliği Değerlendirme", "Öğretim Sürecini Değerlendirme", "Bireysel Gelişimi Değerlendirme", "Evrensel, Ulusal ve Mesleki Değerleri Kazandırma" olmak üzere toplam dört alt boyuttan oluştuğu belirlendi. Hemşirelikte Lisans Programını Değerlendirme Ölçeğinin iç tutarlılık Cronbach Alpha değeri 0.97, dört alt ölçeğin Cronbach Alpha değerleri 0.91 ile 0.95 arasında bulundu. Test- tekrar test Cronbach Alpha değeri ölçeğin tamamı için 0.95, alt ölçekler için 0.90 ile 0.95 arasında belirlendi.

Sonuç: HLPDÖ ülkemizde uygulanan hemşirelik lisans programlarının etkinliğini değerlendirmede kullanılabilecek güvenilir bir ölçektir.

Anahtar Kelimeler: *Program değerlendirme; hemşirelik; lisans programı.*

ABSTRACT

Objective: This methodically study was carried out to develop and test the psychometric properties of Bachelor's Degree Nursing Program Assessment Scale.

Methods: The sample comprised 202 nurses who graduated from a Bachelors Degree Program in Ankara. In order to determine nurses' ideas and opinions about how knowledge and skills, which are thought during the bachelor program, contribute professional competence and personal development, a focal group discussion was held with 12 nurses. Scale statements that are formed as a result of qualitative interviews are presented as a draft to two different experts, the feedback statements given are gathered under the same title and by extracting similar statements, the final draft was reduced down to 40 items.

Results: The Bachelor's Degree Nursing Program Assessment Scale consists of four subscales as "Assessment of Professional Development and Competence", "Assessment of Teaching Process", "Assessment of Individual Development", and "Gaining universal, national and professional values". Cronbach's alpha reliability coefficient for the Bachelor's Degree Nursing Program Assessment scale is 0.97 and four subscales ranged from 0.91 to 0.95. Test–retest reliability coefficient for the scale is 0.95 for the scale and ranged from 0.90 to 0.95 for the subscales.

Conclusion: Bachelor's Degree Nursing Program Assessment Scale was a reliable scale for evaluation of the effectiveness of Bachelor's Degree Nursing Programs in Turkey.

Keywords: *Program evaluation; nursing, bachelor's degree program.*

* M Demiralp, Doç. Dr., Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Emekli Öğr. Üyesi;
A Üstünöz, Doç. Dr., Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Emekli Öğr. Üyesi;
S Hatipoğlu, Prof. Dr., Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Emekli Öğr. Üyesi;
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hemşirelik Yüksekokulu 06010 Etlik / Ankara
Tel.: 0 312 304 39 07 Faks: 0 312 304 39 00
e-posta: meral_demiralp@yahoo.com

** V Ünver, Doç. Dr., İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Öğr. Üyesi;
G Güvenç, Doç. Dr., Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğr. Üyesi;
G Şengün, Eğitim Uzmanı; Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hemşirelik Yüksekokulu

*** A Akyüz, Prof. Dr.
Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Koç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu

**** N Akbayrak, Prof. Dr.
İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Öğr. Üyesi
Sanko Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 22 10/3/14 12:35 PM

Giriş

Eğitim programları, ulusal ya da uluslararası düzeyde kaliteli bir eğitim sistemi kurma, ülkenin kalkınmasını ve gelişmesini sağlayacak nitelikli insan gücü yetiştirme, toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini destekleme gibi amaçlara yönelik olarak geliştirilirler.[1] Programların toplumsal ve bireysel ihtiyaçlar, bilim ve teknolojideki gelişmeler, ulusal ve uluslararası ekonomik gereksinimler ve koşullar, konu alanındaki ve eğitim alanındaki değişme ve gelişmeler göz önüne alınarak geliştirilmesi önemlidir. Program kalitesi ölçümleri eğitim programını hazırlayan ve uygulayan profesyonellerin programı geliştirici ve düzeltici düzenlemeler yapabilmelerinde rehber olur.[2]

Program geliştirme, eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlemesi sürecidir.[3] Tanımdan da anlaşılacağı gibi, program geliştirmenin değerlendirme ile iç içe geçtiği ve süreklilik isteyen bir çalışma olduğu görülmektedir.[1,3] Geliştirilen programların, mevcut sağlık sisteminde yarattığı değişimlerin ne olduğu ve nasıl olduğunun belirlenmesi için kapsamlı olarak programın değerlendirme örneklerine gereksinim vardır.[4]

Program değerlendirme, programın tüm boyutları ve tüm paydaşlarının katılımıyla değerlendirilerek, sürdürülmesi, geliştirilmesi ya da sonlandırılması kararının alındığı bir süreçtir.[5] Program değerlendirme, gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkiliği hakkında veri toplama, elde edilen verilerin programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırılıp yorumlama ve program etkililiği hakkında karar vermektir.[3] Program değerlendirmenin şekli programın amacına ve özelliğine göre değişebildiği gibi amaç ve koşullara en uygun değerlendirme modeli seçebilir veya bu modellerden yararlanarak yeni bir model geliştirebilir.[1,5]

Hemşirelik lisans programlarında temel hemşirelik eğitimi alarak mesleki yeterlilik kazanan öğrenciler, mezun olduktan sonra uygulama alanlarında mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeye devam ederler. Birey, aile ve topluma hemşirelik bakımı verecek mezunlardan analitik, eleştirel, yansıtıcı ve teorik bilgiyi beceriye dönüştürücü tutumlar göstermeleri beklenir. Aynı zamanda, yüksek eğitim kurumlarından da öğrencileri desteklemek, yüksek beceri ve nitelikli çalışanların tercih edildiği modern iş ortamının gereksinimlerini karşılayacak bilgi ve becerileri kazandırmak için sorumluluk alma gibi misyon taşımaları beklenir.[6] Bir hemşirelik programında öğrenci başarısı hastalar da dahil olmak üzere paydaşların; aileler, işverenler ve hemşirelik programı öğretim elemanlarının hepsi için bir gurur kaynağıdır. ABD'de tescilli hemşire olarak bir sağlık kurumunda çalışabilmek için zorunlu olan ulusal lisans sınavını (National Council Licensure Examination) geçme oranı, bir başarı ölçütü olarak tanımlanmaktadır.[7]

Türkiye'de hemşirelik lisans programlarında eğitim süresi en az dört yıl ve 4600 saat teorik ve pratik eğitimi kapsamakta olup,[8] lisans programları farklı üniversitelerde klasik eğitim, entegre eğitim ve probleme dayalı öğretim modelleri şeklinde yürütülmektedir. Her disiplinde olduğu gibi, hemşirelik eğitim programlarında da sistem ve model çeşitliliği görülmektedir. Program değerlendirme için tek bir değerlendirme modeli önerilemeyeceği gibi eğitim programlarındaki çeşitlilik de bu durumu imkânsız hale getirmektedir. Ancak program geliştirmede sürekliliğin sağlanması, program değerlendirmeye bağlıdır.[9] Etkin ve kapsayıcı bir değerlendirme deseninin oluşturulması için nicel ve nitel yöntemlerin birbirini destekler biçimde kullanılması tercih edilmelidir. Program değerlendirme tasarımı ve planlamasının en önemli basamaklarından birisi, uygun değerlendirme yöntem ve araçlarının seçimidir. Ayrıca program çıktılarının değerlendirilmesinde geçerli ve güvenilir ölçeklerin kullanılması önemlidir.[10] Kemsley ve arkadaşları,[11] 2011 yılında ABD'de hızlandırılmış lisans programı uygulanan öğrencilerde; sınıf ve klinik yapılanmadaki en iyi uygulamaların etkileri ve öğrencilerin programı değerlendirme ile ilgili algılarını incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda, öğrencilerin lisans programını değerlendirmede belirledikleri en önemli bileşenlerin; beceri uygulaması için sunulan staj olanakları, stajların öğrencilerin özel ilgi alanlarını keşfetmek için fırsat sunması, öğrenilen bilgi ve becerilerin klinik deneyimlerle uygulanarak gerçekleşmesi, yüksek lisans öğrencileri ile entegrasyon programının geliştirilmesi, öğrenmeyi kolaylaştıran klinik beceri uygulamalarının olması ve öğrenmeyi kolaylaştıran öğretim tekniklerinin kullanılması olduğu bildirilmiştir.

Üniversite eğitiminde öğrenci memnuniyeti ve değerlendirilmesi önemlidir. Öğrenci memnuniyeti, üniversiteler arasında artan rekabeti ve üniversite kurumlarının saygınlığını doğrudan etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Akademik dünyada, eğitim ve eğitim ortamının öğrencileri doğrudan ya da dolaylı olarak nasıl şekillendirdiğinin belirlenmesi onun fiziksel, insani, kişilerarası ve kurumsal boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi için gereklidir. Bu değerlendirme, aynı zamanda eğitim kalitesiyle ilişkili dinamiklerin de ortaya çıkarılması için önemlidir. Hemşirelik eğitimini etkileyen tüm bu değişkenleri değerlendirmek için, hemşirelik biliminde lisans derecesinin kalite algısını ölçebilecek geçerli ve güvenilir araçlara sahip olunması önemlidir.[12]

Türkiye'de bugüne kadar yapılan birçok araştırma incelendiğinde; hemşirelik lisans programlarında eğitim programlarının bütünüyle değerlendirilmesine ilişkin geçerliği ve güvenirliği olan bir ölçme aracına rastlanmamıştır.[13-15] Ülkemizde artan üniversite sayıları ve hemşirelik lisans programları göz önüne alındığında; iş yaşamına "başarılı mezun" veren üniversitelerin sayısı ve tercih edilebilirliğinin artırılması açısından, hemşirelikte program kalitesini geliştirme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılabilecek, geçerliği ve

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 23 10/3/14 12:35 PM

güvenirliği yeterli bir ölçme aracına duyulan ihtiyaç kaçınılmazdır.

Bu çalışmanın planlanması, Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Hemşirelik Yüksek Okulu, "Program Değerlendirme Çalışmaları" kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında; önce, okulumuzun hemşirelik lisans programında entegre eğitim sisteminin etkinliğini belirlememizin gerekliliği düşünülmüş ve bu amaçla bir proje grubu oluşturulmuştur. Proje grubu, entegre eğitim modelinin, diğer eğitim modelleri ile karşılaştırılarak programın üstünlüğü ya da geliştirilmesi gereken yönlerinin belirlenebilmesi için; Türkiye'deki tüm hemşirelik fakülte ya da yüksekokullarının kullanabileceği bir ölçek geliştirmeye karar vermiştir. Bu çalışma; hemşirelik lisans programlarını paydaş/mezunlar boyutuyla değerlendirerek; entegre ya da diğer hemşirelik lisans eğitim programlarından (probleme dayalı öğretim, klasik sistem gibi) mezun olan hemşirelerin; eğitim programına ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi, hemşirelik fakülte ya da yüksekokullarında programları geliştirici ve düzeltici dönütlerin elde edilebilmesi amacıyla planlanmıştır. Oluşturulan bu ölçme aracı yardımıyla, farklı üniversitelerde uygulanan program modelleri etkinlikleri değerlendirilerek; programın sürdürülmesi, geliştirilmesi ya da sonlandırılmasına ilişkin kararların objektif bir biçimde alınabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışmanın Tipi

Bu çalışma, metodolojik bir araştırmadır.

Ölçek Geliştirme Sürecinde İzlenen Adımlar

Ölçme aracının geliştirilmesinde öncelikle kuramsal tanımla ilgili literatür incelenerek mevcut ölçme araçları taranmış, ancak hemşirelik fakültelerinde/sağlık hizmetlerinde uygulanan eğitim programlarının niteliğini ölçmeye yönelik herhangi bir ölçme aracı bulunamamıştır.

Literatürde, farklı disiplinlerdeki program değerlendirme çalışmaları araştırılarak değerlendirme bileşenleri incelenmiş, hemşirelik alanındaki uzman kişilerin konu ile ilgili görüş ve deneyimlerine başvurulmuştur. Ayrıca; lisans programının kazandırdığı bilgi ve becerilerin, mesleki yeterlilik ve bireysel gelişime yaptığı katkılarla ilgili hemşirelerin düşüncelerini ve görüşlerini belirlemek için; 5'i klasik 7'si ise entegre eğitim modelinden mezun toplam 12 hemşire ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen verilerle, öncelikle mezunlar gözüyle programın değerlendirilmesine yönelik nitelikler çalışılarak ölçekte yer alacak maddeler oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri oluşturulurken, maddelerin eyleme dönük olmasına, ifadelerin birden fazla düşünce içermemesine ve hemşirelerin mezun oldukları lisans programını değerlendirmeye yönelik genel ifadeleri içermesine dikkat edilmiştir. Bu aşamada geliştirilen ölçeğin taslak hali için toplam 46 madde belirlenmiştir.

Oluşturulan ölçek ifadeleri, taslak halinde hemşirelik eğitimi alanında iki ayrı uzmana sunulmuş, alınan geri bildirimlerle ilgili ifadeler ortak konu içeriği altında toplanmaya çalışılmıştır. Birbirine benzer ifadelerin de çıkarılmasıyla ölçeğin son şekli 40 madde olarak belirlenmiştir. Ayrıca ölçek ifadelerinin Türkçe dil yeterliliği için bir dil alan uzmanının görüşü alınmıştır. Bu şekilde ölçeğin kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Ölçeğin son şeklinin ön uygulaması 10 kişi ile gerçekleştirilmiş ve anlaşılmayan ifade olmadığı belirlenmiştir.

Veri toplama formu

Veri toplama formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; katılımcının yaşı, çalıştığı birim, bitirdiği programın klasik ya da entegre olması ve mezuniyet sonrası eğitime devam etme gibi durumları sorulardan oluşmuştur. İkinci bölümü ise bu çalışma için geliştirilerek geçerlilik ve güvenirliği incelenen "Hemşirelikte Lisans Programını Değerlendirme Ölçeği-HLPDÖ" (40 madde) oluşturmuştur.

HLPDÖ yaklaşık 15-20 dakikada doldurulabilen, uygulanması kolay ve pratik olan bir öz bildirim ölçeğidir. Uygulamada, katılımcıdan ölçekteki her ifadeyi dikkatlice okuyarak 1-10 arasında puan vermesi istenmektedir. Değerlendirme sonucunda toplamda elde edilecek puan en az 40 en çok 400'dür. Elde edilen puan dörde bölündüğünde, program için verilen toplam puan 100 üzerinden değerlendirilmiş olur. Ölçekten alınan düşük puanlar programın etkinliğinin olumsuz, yüksek puanlar ise program etkinliğinin olumlu olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Uygulama

Araştırmamanın evrenini Ankara'da bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan lisans mezunu hemşireler, örneklemini ise araştırmaya katılmayı kabul eden 75'i klasik eğitim programı ve 127'si entegre eğitim programından mezun olmuş toplam 202 hemşire oluşturmuştur. Araştırma örnekleminin hesaplanmasında, ölçek geliştirme çalışmaları için öngörülen örneklem genişliği hesaplamalarından; (Madde Sayısı):(Gözlem/kişi sayısı) oranı kullanılmıştır. Bu hesaplamaya göre, madde başına 5-30 gözlem şeklinde bir oran önerilmektedir.[16]

Bu araştırmada, ölçekte yer alan her bir madde için, en az 5 lisans mezunu hemşirenin olması planlanmış (40x5=200) örneklem sayısı 200 olarak belirlenmiştir. Araştırma 202 hemşirenin katılımı ile tamamlanmıştır.

Verilerin analizi

Örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla faktör analizi öncesinde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett's Sphericity testi uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek için temelde birbiri ile bağlantılı maddeleri belirli bir kümede bir araya getirmede yararlanılan açımlayıcı faktör analizi ve

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 24 10/3/14 12:35 PM

Tablo 1: Hemşirelerin Demografik Özellikleri (n= 202)

ÇALIŞTIĞI BİRİM	n	%
Acil ve İlkyardım	14	6.9
Yoğun Bakım	41	20.3
Dahili Birim	49	24.3
Cerrahi Birim	47	23.3
Ameliyathane	18	8.9
Hemşirelik Yüksek Okulunda araştırma görevlisi	33	16.3
MEZUNİYET SONRASI EĞİTİME DEVAM ETME DURUMU		
Devam etmiyor	130	64.4
Devam ediyor	75	35.6
Hemşirelik alanında	62	82.7
Hemşirelik dışı bir alanda	13	17.3
SÜRELİ YAYIN TAKİP ETME DURUMU		
Evet	66	32.7
Hayır	136	67.3
MEZUNİYET SONRASI KONGREYE KATILMA DURUMU		
Evet	88	43.6
Hayır	114	56.4
MEZUNİYET SONRASI ARAŞTIRMA PLANLAMA DURUMU		
Evet	65	32.2
Hayır	137	67.8
YÜKSEK LİSANSA KATILMAYI PLANLAMA DURUMU		
Evet	142	70.3
Hayır	60	29.7
MEZUNİYET SONRASI SERTİFİKA PROGRAMINA KATILMA DURUMU		
Evet	146	72.3
Hayır	56	27.7
MEZUNİYET SONRASI KURSA KATILMA DURUMU		
Evet	129	63.9
Hayır	73	36.1

'varimaks' eksen döndürme temel bileşenler analizi uygulanmıştır.

Geliştirilen ölçeğin güvenilirliğini belirlemek üzere İç tutarlılık analizi ve test-tekrar test güvenilirliği analizi yapılmıştır.

Ölçekte yer alan ifadelerin tamamı ve ölçeğin her bir alt boyutu için, iç tutarlık analizi yapılarak, Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin zamana göre değişmezliğini değerlendirmek amacı ile ilk uygulamadan bir ay sonra ulaşılan 67 katılımcı ile test-tekrar test (re-test) uygulaması yapılmıştır. Bunun için birinci ve ikinci uygulamadan alınan ölçek alt boyutları puanları arasındaki korelasyona bakılmış, ayrıca tekrar-test için de Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Etik Boyutu

Çalışma, GATA Hemşirelik Yüksek Okulu bünyesinde, "Program Değerlendirme ve Geliştirmeleri Çalışmaları" gereğince; öncelikle okulumuzda halen uygulanmakta olan eğitim modelinin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla başlatılmış ve proje kapsamında yürütülmüştür. Bu amaçla GATA HYO Müdürlüğünce proje ekibi belirlenmiş, çalışmaların başlatılması ve sonuçlarının sunulması istenmiştir. Kurum içi gerekli koordinasyonların sağlanması ve izin alınmasından sonra, GATA Eğitim Hastanesinde çalışan mezun hemşirelere projenin amacı açıklanmış, gönüllülük esasına dayalı olarak ölçek sorularını yanıtlamaları için katılımları sağlanmıştır.

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 25 10/3/14 12:35 PM

Bulgular

Bu bölümde; katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ile "Hemşirelikte Lisans Programını Değerlendirme Ölçeği (HLPDÖ)'nin geçerlilik ve güvenirliliğine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 2. HLPDÖ'nin Faktör Yükleri ve Açıkladığı Varyans Değerleri

FAKTOR 1		FAKTOR 2		FAKTOR 3		FAKTOR 4	
Evrensel Değerler		Öğretim Süreci		Mesleki Gelişim		Bireysel Gelişim	
m.33	.75	m.9	.77	m.1	.35	m.16	.52
m.34	.81	m.10	.83	m.2	.36	m.17	.64
m.35	.65	m.11	.86	m.3	.77	m.18	.70
m.36	.79	m.12	.81	m.4	.64	m.19	.70
m.37	.86	m.13	.78	m.5	.58	m.20	.69
m.38	.76	m.14	.75	m.28	.76	m.21	.68
m.39	.67	m.15	.70	m.29	.61	m.22	.75
m.40	.75	m.24	.41	m.30	.79	m.23	.58
m.6	.56			m.31	.77	m.25	.43
m.7	.62			m.32	.68	m.26	.38
m.8	.64					m.27	.42
Öz değer							
19.607		3.863		2.388		1.410	
Açıklanan varyans							
49.018		9.657		5.970		3.524	

m: maddenin kısaltması olarak kullanılmıştır

Tanımlayıcı Özellikler

Tablo 1'de katılımcıların sosyo-demografik özellikleri sunulmuştur. Mezunların en yüksek oranda yoğun bakım ve dâhili birimlerde çalıştığı (%28.5), %87'sinin mezuniyet sonrası eğitime devam etmediği, bununla birlikte %71.6'sının bir yüksek lisans programına katılmayı planladığı, %17.2'sinin mesleği ile ilgili en az bir sürekli yayın takip ettiği, %19'unun kongre ya da sempozyuma katıldığı, %11.22'sinin sorumlu araştırmacı olarak bir araştırma planladığı, %78.4'ünün mezuniyet sonrası sertifika programına, % 54.3'ünün ise mezuniyet sonrası kursa katıldığı görülmektedir. Hemşirelerin mezuniyet yılı ortalaması 5.77±4.77 (en az:1; en yüksek: 23 yıl)'dir (Tablo 1).

Geçerlik

HLPDÖ'nin örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan KMO analizinde; KMO değeri 0.93 ve Bartlett's test değeri p<0.001 olarak hesaplanmıştır. HLPDÖ'nin geçerliğini test etmek için açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin yapısının dört faktörlü olduğu belirlenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %68.16'sını karşılayan 4 faktör elde edilmiştir. Özdeğeri en az 1 olarak kabul edilen faktörler yorumlamaya alınmıştır (Tablo 2). Faktörlerin her birine içerdikleri maddelerin anlam yapısına uygun şekilde isimlendirme yapılmıştır. Böylece HLPDÖ'de, 1-5. ve 28-32 arasındaki maddeleri içeren faktöre "Mesleki Gelişim ve Yeterliliği Değerlendirme, 9-15 arasındaki maddeleri ve 24. maddeyi içeren faktöre "Öğretim Sürecini Değerlendirme", 16-23 ve 25-27 arasındaki maddeleri içeren faktöre "Bireysel Gelişimi Değerlendirme ve 6,7,8. maddeler ile 33-40 arasındaki maddeleri içeren faktöre "Evrensel, Ulusal ve Mesleki Değerleri Kazandırma" isimleri verilmiştir. Böylece maddelerin her biri ait oldukları boyutla ilgili görüşleri bildiren ifadeleri içermiştir.

Güvenirlik

Katılımcıların ölçekte yer alan sorulara verdikleri yanıtların ortalaması ve standart sapması ile ölçeğin alt boyutları için her bir maddenin diğer maddelerle olan toplam korelasyonları hesaplanmış ve Tablo 3'te sunulmuştur. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda; ölçeğin tamamı için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı 0.97, alt boyutlarının Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları 0.91 ile 0.95 arasında olduğu belirlenmiştir. Test-tekrar test korelasyon katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır (Tablo 3).

Tablo 4'te HLPDÖ maddelerine verilen puan ortalamaları ve her bir maddenin puanı ile toplam ölçek puanı arasındaki

Tablo 3. HLPDÖ ve Faktörlerinin Güvenirlik Katsayıları

ÖLÇEK VE ALT BOYUTLAR	MADDE SAYISI	TOPLAM BOYUT ALAN KORELASYONU	CRONBACH ALFA	TEST-TEKRAR TEST Intra-class Korelasyon	TEKRAR TEST CRONBACH ALPHA
HLPDÖ	40	0.49-0.77	0.97	0.96*	0.95
Evrensel, Ulusal ve Mesleki Değerleri Kazandırma	10	0.62-0.83	0.94	0.93*	0.90
Öğretim Süreci	8	0.54-0.90	0.94	0.97*	0.95
Mesleki Gelişim ve Yeterlilik	11	0.51-0.81	0.91	0.94*	0.90
Bireysel Gelişim	11	0.71-0.84	0.95	0.95*	0.93

*p< .001

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 26 10/3/14 12:35 PM

Tablo 4. HLPDÖ Puan Ortalamaları ve Toplam Madde Korelasyonları

	ORTALAMA n=202	SS ±	TOPLAM MADDE KORELASYONU
Mesleki temel kavram ve ilkeleri, gerçek yaşamda uygulamamı sağladı.	7.58	1.78	0.54
Bilgi ve becerilerimi multidisipliner ortamda kullanmamı sağladı.	7.64	1.68	0.58
Bilimsel gelişmeleri izlememi sağladı.	6.11	2.83	0.56
Uygulamalarımda kanıta dayalı sonuçlardan yararlanmam gerekliliğini gösterdi.	7.25	2.11	0.57
Liderlik özelliklerimi geliştirdi	7.47	2.02	0.67
Sağlıklı/hasta birey/aile/toplum gereksinimlerini değerlendirmede bütüncül yaklaşmamı sağladı.	8.23	1.77	0.70
Uygulamalarımda hasta güvenliği ilkelerine göre çalışmamı sağladı.	8.80	1.50	0.60
Uygulamalarımda zamanı etkin kullanmamı sağladı.	8.37	1.58	0.49
Ders içerikleri hedeflerine uygundu.	7.21	1.95	0.74
Kullanılan eğitim-öğretim teknikleri öğrenmemi kolaylaştırdı.	7.14	2.06	0.72
Kullanılan eğitim materyalleri öğrenmemi kolaylaştırdı.	7.17	1.97	0.61
Yapılan teorik ve klinik değerlendirme komite hedeflerine uygundu.	7.12	1.94	0.74
Yapılan teorik ve klinik değerlendirmeler mesleki bilgimi pekiştirmemi kolaylaştırdı.	7.29	1.91	0.71
Öğrenme gereksinimlerimi karşıladı.	7.18	1.97	0.74
Motivasyonumu artırdı.	6.77	2.17	0.74
Empati becerimi geliştirdi.	7.70	1.89	0.77
Problem çözme ve eleştirel düşünme becerisi kazandırdı.	7.77	1.82	0.75
Bilgiye ulaşma becerisi kazandırdı.	7.62	1.92	0.70
Bilimsel araştırma planlayabilme ve sonuçlarını kullanma becerisi kazandırdı.	7.15	1.84	0.67
Sentez analiz yeteneğimi geliştirdi	7.27	1.96	0.73
Mesleki bilgi ve becerilerimi gerçek yaşam olgularıyla bütünleştirmemi sağladı.	7.70	1.87	0.77
Mesleki ve sosyal yaşantımda iletişim becerilerini kullanmamı sağladı.	7.92	1.84	0.73
Bireysel performansımı üst düzeyde göstermemi sağladı.	8.16	1.61	0.69
Değerli hissetmemi sağladı.	7.61	2.30	0.62
Kendimi rahatça ifade etmemi sağladı.	8.15	1.73	0.72
Özgüvenimi artırdı.	8.11	1.77	0.76
Hasta ile alınan kararlarda multidisipliner çalışmanın önemini gösterdi.	8.34	1.87	0.74
Mesleğimdeki bilimsel yenilikleri ve gelişimleri (kurs, kongre, sempozyum vb) izlememin gerekliliğini gösterdi.	6.90	2.54	0.64
Mesleki yeterliliğimi korumada bireysel gelişimin önemli olduğunu gösterdi.	7.86	1.85	0.76
Hemşirelik yasalarını bilmem gerektiğini gösterdi.	7.41	2.05	0.69
Teknolojik yenilikleri izlemenin önemini gösterdi.	7.42	2.04	0.66
Öğrenme fırsatlarını değerlendirmem gerektiğini gösterdi.	7.99	1.87	0.66

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 27 10/3/14 12:35 PM

Tablo 4. Devamı: HLPDÖ Puan Ortalamaları ve Toplam Madde Korelasyonları

	ORTALAMA n=202	SS ±	TOPLAM MADDE KORELASYONU
Dürüstlük, hümanistlik, yurt sevgisi gibi değerleri geliştirmemi sağladı.	8.74	1.76	0.67
Anadilimi etkin kullanmamı sağladı.	8.79	1.44	0.67
Sanat ve estetiğe duyarlılığımı arttırmamı sağladı.	8.25	1.81	0.61
Doğayı sevme, koruma ve duyarlı olmamı sağladı.	8.85	1.46	0.53
Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ulusal ve evrensel değerlere sahip olmamı sağladı.	9.16	1.35	0.55
Olguları akılcı biçimde değerlendirmemi sağladı.	8.75	1.39	0.67
Mesleğimi severek yapmamda, davranışlarım ve kişiliğim ile topluma örnek olmamı sağladı.	8.54	1.49	0.75
Klinik uygulamalarımda etik ilkelere uygun davranmamı sağladı.	8.98	1.49	0.61
Toplam puan	**78.15**	**12.99**	

korelasyon değerleri sunulmuştur. Program değerlendirme ölçeğinden elde edilen toplam puan 78.15±12.99 'tir (Tablo 4).

Tartışma

Faktör analizi, ölçülmek istenen özelliğe ait yapının bu ölçek ile ölçüldüğünde nasıl gerçekleşeceğini belirlemek için kullanılmaktadır.[17] Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktör yapılarının değerlendirilmesinde, ilgili faktörlerdeki maddelerin faktör yüklerinin en az 0.30 olması ve her bir faktör yükünün en az üç maddeden oluşması kabul edilmektedir.[18] Bu araştırmada ölçeğin geçerliliğini değerlendirmek amacıyla yapılan faktör analizi sonrasında; ölçeğin dört faktörlü olup madde yüklerinin .38 ve .86 arasında değişmesi ve her bir faktörün 8-11 maddeden oluşması, HLPDÖ'nin hemşirelik lisans programını değerlendirmek için faktörlere ayrılmaya uygun ve ayırt edici bir yapıda olduğunu göstermektedir. Örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizde KMO değerinin 0.60 üzerinde olması da örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir.

Güvenirlik, bir ölçme aracının hatasız, duyarlı, birbiriyle tutarlı ve kararlı ölçme sonuçları verebilme gücüdür. Bir ölçme aracının aynı süreçlerin izlenmesi ve ölçümlerin kullanılması durumunda aynı sonuçların elde edilmesi, diğer bir ifade ile tekrar uygulandığında da tutarlı sonuçlar verme yeteneğidir.[19] Geliştirilen ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla, iç tutarlılık analizi yapılmış, hemşirelerin ölçekte yer alan sorulara verdikleri yanıtların ortalaması ve standart sapması ile ölçeğin alt boyutları için, her bir maddenin diğer maddelerle olan toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Güvenirlik ölçütü olarak kabul edilebilir güvenirlik katsayısı düzeyi, ölçeğin kullanım amacına bağlıdır. Fizyolojik ölçümlerde 0.90 ve üzeri, tutum ölçeklerinde 0.70 kabul edilir güvenirlik ölçütü düzeyidir.[17] Bizim çalışmamızda HLPDÖ'nün tamamına ve alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık Cronbach Alpha değeri 0.90'nın üzerinde bulunmuştur. Bu sonuç HLPDÖ'nün güvenirlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin zamana göre değişmezliğini belirlemek için yapılan test-tekrar test değerlendirmesinde genel ölçek puanları ile tekrar test ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Ölçüm araçlarının güvenirliliğini saptamada; ölçme ölçme aracının bir süre geçtikten sonra aynı gruba tekrar uygulanması gerekmektedir. Bu yöntemle; iki uygulamadan elde edilen ölçümün arasındaki ilişki test edilir.[18] Araştırmamızda ölçeğin test-tekrar test değerlendirmesinde, HLPDÖ ve faktörleri için ulaşılan 0.93 ve 0.97 arasında değişen yüksek düzeydeki korelasyon katsayısı, iki uygulama arasında katılımcıların görüşlerinin değişmediğini göstermesi ve ölçeğin zamana göre kararlılığının yüksek düzeyde olduğuna işaret etmesi açısından önemlidir.

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişme ve gelişmeler, tüm toplumları bilgi toplumu olma yolunda zorlamaktadır. Yaşanan değişim ve gelişmelere ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilmesi eğitimin niteliğinin geliştirilmesini gerektirmektedir.[20] Bu kapsamda, eğitim programlarının; başlangıçta belirlenen amaçlara ne derecede ulaştığına ilişkin geri bildirim alabilmek, uygulamada ortaya çıkan eksiklikleri giderebilmek için değerlendirilmesi ve geliştirilmesi önemlidir.[1,6] Program Değerlendirme, bir eğitim programı hakkında gerekli kararların alınabilmesi için programın bazı yönleri veya programın tümü hakkında sistemli bir şekilde bilgi toplaması ve kullanılmasıdır.[21] Program değerlendirme, eğitim programının yenilenmesi, geliştirilmesi veya yürütülmesini desteklemek için gerçekleştirilir ve böylelikle programın sürekliliği sağlanır.[1]

Hemşirelik eğitiminin amacı; bilgi üreten, gereksinim duyduğu bilgiye ulaşabilen, bilgiyi bakım verdiği bireylerin yararına

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 28 10/3/14 12:35 PM

kullanabilen, kişiler arası ilişkilerinde başarılı, problem çözen ve kritik düşünebilen hemşireler yetiştirmektir. Hemşirelik eğitiminde kalitenin sağlanması, uygulanan programların değişen gereksinimler ve teknoloji doğrultusunda sürekli geliştirilmesi ve değerlendirilmesine bağlıdır. Ülkemizde hemşirelik eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarında program değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. GATA Hemşirelik Yüksekokulunda da program geliştirme ve değerlendirme çalışmaları birlikte sürdürülmektedir. Bu çalışmalar sırasında ortaya çıkan projemiz, HLPDÖ'ni geliştirmemizi sağlamıştır.

Sonuç

HLPDÖ'nin, Türkiye'de mevcut hemşirelik lisans programlarının paydaş / mezunlar boyutuyla değerlendirilmesi için geliştirilen bu ölçeğin, yüksek düzeyde geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirlenmiştir. HLPDÖ ile ülkemizde uygulanan hemşirelik lisans programlarının etkinliği karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilir; elde edilen sonuçlar, mevcut programların geliştirilmesi ya da iyileştirilmesinde arzu edilen gelişmeleri sağlayabilir. Bundan sonra yapılacak çalışmalar için, hemşirelik lisans programlarını değerlendirmede öğretim elemanlarının görüşlerini içeren ölçeklerin geliştirilmesi önerilir.

KAYNAKLAR

1. Özdemir MS. Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye'de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi 2009; 4(2):126-149.
2. Chen HC, Farmer S, Barber L, Wayman M. Development and psychometric testing of the Nursing Student Satisfaction Scale. Nursing Education Perspectives 2012 Nov-Dec; 33(6):369-373.
3. Karataş H. İngilizce II Dersi öğretim programının öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre bağlam, girdi, süreç ve ürün (CIPP) modeli ile değerlendirilmesi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi; 2007.
4. Hill Tracey L. The portfolio as a summative assessment for the nursing student. Teaching and Learning in Nursing 2012; 7:140-145.
5. Yüksel İ, Sağlam M. Program değerlendirmede meta-analiz ve meta-değerlendirme yöntemleri. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal bilimler Dergisi 2007; 18:175-186.
6. Hsu LL, Hsieh SI. Testing of a measurement model for baccalaureate nursing students' self-evaluation of core competencies. Journal of Advanced Nursing 2009; 65(11):2454–2463.
7. Sewell J, Culpa-Bondal F, Colvin M. Nursing program assessment and evaluation evidence-based decision making improves outcomes. Nurse Educator 2008; 33(3):109-112.
8. Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik. YÖK, 2008. http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/ (Erişim Tarihi:21.02.2014).
9. Güven B, İleri S. Program değerlendirme kavramı ve Türkiye'de ilköğretimde program değerlendirme çalışmalarına kuramsal bakış. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 2006; 10(1-2):141-163.
10. Dulski L, Kelly M, Carroll VS. Program outcome data: What do we measure? What does it mean? How does it lead to improvement? Qual Manag Health Care 2006; 15(4):296-299.
11. Kemsley M, Mccausland L, Feigenbaum J, Riegle E. Analysis of graduates' perceptions of an Accelerated Bachelor of Science Program in Nursing. J Prof Nurs 2011; 27:50-58.
12. Macale L, Scialò G, Di Sarra L, Grazia De Marinis M, Rocco G, Vellone E, et al. Psychometric properties of the Scale for Quality Evaluation of the Bachelor Degree in Nursing Version 2 (QBN 2). Nurse Education Today 2014; 34(3):299–305.
13. Orak S, Ersin I, Güngör C, Yörük F. SDÜ Isparta Sağlık Yüksekokulu 4. sınıf klinik sahada entegre uygulaması yapan (intörn) öğrencilerinin meslekleri ile ilgili bilgi ve tutumları. III. Ulusal Klinisyen Hemşireler ve Ebeler Kongresi (Kongre Kitabı). İzmir; 3-5 Ekim, 2003.
14. Orak S, Orhan H, Ağırman Ö. Özgürce B. Hemşirelik ebelik eğitiminde Süleyman Demirel Üniversitesi örneği: Isparta Sağlık Yüksekokulu intörn öğrencilerinin klinik sahada entegre uygulaması ile ilgili bilgi ve tutumları. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi. 2008; 15(3):11-16.
15. Kelleci M, Gölbaşı Z, Doğan S, Tuğut N. Entegre eğitim programında öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri: Bir izlem çalışması, İÜFN Hemşirelik Dergisi 2011; 9(1):23-28.
16. Hatcher L. A Step-by-Step approach to using the SAS System for factor analysis and structural equation modeling. 6th ed. Cary, North Caroline, USA: SAS Institute, Inc.; October 2003.
17. Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. Hemarge-G Dergisi 2003; 5(1):3-14.
18. Tavşancıl E. Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. 4. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Tic.Ltd.Şti; 2010.
19. Büyüköztürk Ş. Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.13. baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2002.
20. Yüksel İ, Sağlam M. Eğitimde program geliştirme. 1. baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2012.
21. Basic guide to program evaluation (including outcomes evaluation). http://managementhelp.org/evaluation/program-evaluation-guide.htm (Erişim Tarihi: 01.02.2012).

HEAD2014-2-REVSELIN.indd 29 10/3/14 12:35 PM